

Promotieonderzoek door leraren: naar een meer dynamische interactie tussen onderwijswetenschap en praktijk

J. Van Doorselaere

Samenvatting De in september 2024 aangekondigde bezuinigingsoperatie voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) bedreigt de subsidiëring van beurzenprogramma's door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Deze discussiebijdrage geeft een kritische reflectie op de beleidsbeslissing en betoogt wat de meerwaarde is van promotieonderzoek door leraren. In Nederland en Vlaanderen is er steeds meer aandacht voor *evidence-informed* beleid en praktijk, wat leidt tot een grotere erkenning van het perspectief van leraren. Promotieonderzoek door leraren sluit aan bij deze ontwikkeling, doordat het hen in staat stelt zelf te bepalen wat relevant is om te onderzoeken. Studies tonen aan dat de impact ervan zich richt op de eigen onderwijspraktijk, wat bijdraagt aan professionele ontwikkeling en potentieel biedt voor algemene kennisontwikkeling over onderwijs. Onder de juiste ondersteunende voorwaarden kan het een meer dynamische en gelijkwaardige interactie bevorderen tussen onderwijswetenschap en praktijk, die veelal gescheiden van elkaar opereren.

Kernwoorden onderzoek-praktijkkloof – promotieonderzoek – professionele ontwikkeling – *boundary crossing* – *evidence-informed*

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 22 december 2024

Ontvangen in gereviseerde vorm:
23 mei 2025

Geaccepteerd: 10 juli 2025

Online: 20 oktober 2025

Contactpersoon

Joris Van Doorselaere,
joris.vandoorselaere@ugent.be

Copyright

© Author(s); licensed under
Creative Commons Attribution
4.0. This allows for unrestricted
use, as long as the author(s) and
source are credited.

Financiering onderzoek

-

Belangen

-

318

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

[https://doi.org/](https://doi.org/10.59302/0x9jwf39)

10.59302/0x9jwf39

(102) 318-330

Aanleiding en doelstelling

In september 2024 presenteerde het nieuwe Nederlandse kabinet de Miljoenennota 2025. De plannen bevatten een bezuiniging voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), die uiteindelijk in afgezwakte vorm werd goedgekeurd¹. De daarin opgenomen begrotingsdaling raakt het hoger onderwijs aanzienlijk. Structureel getroffen is de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Door de bezuinigingsoperatie volgt de komende jaren een uitdoofbeleid in diverse beurzenprogramma's, zoals voor de Promotiebeurs voor leraren². Ook het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO), dat ingebed zit binnen de NWO, biedt beurzenprogramma's voor leraren aan. Dergelijke initiatieven zijn bedoeld om onderwijswetenschap en praktijk dichter bij elkaar te brengen. Die ambitie dreigt nu onder druk te komen staan.

Deze discussiebijdrage gaat in op het verdwijnen van beurzenprogramma's voor leraren. Doel is een kritische reflectie te geven op de beleidsbeslissing en te betogen wat de meerwaarde is van promotieonderzoek door leraren. Om te beginnen richt ik de blik op de relatie tussen onderwijsonderzoek en -praktijk in de Nederlandse en Vlaamse context, en de studies en discussies die hieruit zijn voortgekomen. Ten tweede schets ik voor de Nederlandse context enkele ontwikkelingen die hebben geleid tot het beleidsinitiatief om promotiebeurzen in te richten. Vervolgens zoom ik in op de mediërende context en het onderzoek naar *boundary crossing* dat het voorbije decennium werd geïnitieerd. Daarna haal ik ook ontwikkelingen in de Vlaamse context voor het voetlicht. Tot slot kom ik terug bij de recente beleidsbeslissing en pleit ik voor de verderzetting van de beurzenprogramma's.

De kloof

Er is sinds lang sprake in internationale wetenschappelijke literatuur van een spanning in de relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk (Levin, 2013). Doordat de kennis die onderzoekers ontwikkelen ter verbetering van onderwijs niet altijd wordt benut door leraren en ze moeilijkheden hebben om er betekenis aan te geven (van Schaik et al., 2018), wordt deze spanning veelal metaforisch aangeduid als een kloof (de Vries & Pieters, 2007; Vandenberghe, 2005). Het mogelijks bestaan van deze kloof houdt beleidsinstanties en onderwijsadviesorganen al meer dan twee decennia bezig. In Nederland, bijvoorbeeld, publiceerde de Onderwijsraad (2003; 2006) rapporten om gerelateerde uitdagingen, zoals het gebruik en de verspreiding van onderwijsonderzoek onder leraren, op de agenda te plaatsen. Ook de Vlaamse Onderwijsraad (2007) gaf een kaderadvies over de relatie tussen onderzoek en praktijk, en schoof onder andere de nood aan meer praktijkonderzoek en een afzonderlijk fonds naar voor. Zulke rapporten over de waarde en het potentiële nut van onderwijsonderzoek leidden in het verleden vaak tot maatschappelijke debatten.

319

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

<https://doi.org/>

10.59302/0x9jwfw39

Desondanks bleef er door een gebrek aan empirische data heel lang weinig geweten over de veronderstelde kloof. Vanuit het idee dat de verwachtingen en opinies van betrokkenen cruciaal zijn, bracht het onderzoeksproject van Vanderlinde en van Braak (2007) hier verandering in. Het project stelde voor de Vlaamse context empirisch vast dat de kloof een reëel, maar complex fenomeen betreft. Focusgroepen verschaften inzicht in hoe betrokkenen in het onderwijsveld de kloof percipieerden en beleefden. Van de deelnemers ervaarden vooral leraren een sterke kloof. Zij drukten het gevoel uit dat onderwijsonderzoek niet gericht is op het aanpakken van alledaagse uitdagingen en pleitten voor meer kleinschalige onderzoeksinitiatieven op schoolniveau met een belangrijke rol voor intermediairs. Hieronder begrijpt men “professionals die onderzoek *vertalen* voor de praktijk”, zoals bijvoorbeeld lerarenopleiders (Broekkamp et al., 2009: p. 314). De bevroegde onderzoekers gaven van hun kant aan dat de disseminatie van resultaten veelal een lineair en weinig interactief verloop kent (Vanderlinde & van Braak, 2010).

In Nederland liep in diezelfde periode een gelijkaardig maar onafhankelijk onderzoeksproject met als doel een probleemanalyse te bieden over de onderzoek-praktijkkloof. Via een literatuurstudie inventariseerden Broekkamp en van Hout-Wolters (2006) de kritiekpunten gangbaar in beleidsrapporten en wetenschappelijke publicaties. Daarnaast identificeerden ze vier strategieën die overwegend samenvallen met modellen om de verbinding tussen onderwijsonderzoek en -praktijk te verbeteren. Van deze open geformuleerde modellen is het *Research Development Diffusion* (RDD) model het meest geïnstitutionaliseerd. Hierin wordt fundamenteel onderzoek uitgevoerd – hoofdzakelijk aan universiteiten, waarna een rechtlijnige vertaalslag en uiteindelijk een verspreiding, bijvoorbeeld via vaktijdschriften, in het onderwijsveld volgt. Ondanks de grote gangbaarheid, zoals blijkt uit de Vlaamse studie (Vanderlinde & van Braak, 2007), houdt dit model implicaties in. Zo zijn er gescheiden rollen voor onderzoekers en leraren, en leveren deze laatsten geen werkelijke bijdrage aan onderzoek (Voogt et al., 2012). Door de dualistische structuur gaat het er ook vanuit dat onderzoekers objectieve kennis ontwikkelen die algemeen geldend is voor leraren (Bulterman-Bos, 2012). Hierdoor wordt de productie van contextspecifieke kennis door practici vaak als minderwaardig beschouwd (Cochran-Smith & Lytle, 2009). Om dit traditionele eenrichtingsverkeer te doorbreken is het cruciaal om ruimte te creëren waarin de praktijk ook het onderzoek voedt (de Vries & Pieters, 2007). Bovendien creëert de top-down benadering een hiërarchisch onderwijslandschap, met leraren louter als passieve ontvangers van kennis ontwikkeld door anderen. Empirisch onderzoek lijkt dit (zelf)beeld onder leraren te bevestigen (Meijer et al., 2013). Volgens Bulterman-Bos (2023) vormt de kennishiërarchie een aanhoudende bedreiging voor de status en waardering van het leraarschap.

Er is derhalve nood aan meer horizontale benaderingen complementair

aan het RDD-model die de scheiding tussen kennisontwikkelaars en -benutters doorbreken. Vanuit dit opzicht beschrijven Broekkamp en van Hout-Wolters (2006) *Boundary-Crossing Practices* (BCP) waarin taken uit verschillende professionele disciplines, zoals lesgeven en onderzoeken, op basis van gelijkwaardigheid worden samengebracht om elkaar te versterken. Binnen dit model zijn twee mogelijkheden te onderscheiden. Ten eerste de individuele benadering, waarin de rol van leraar en onderzoeker samenkomt en onderzoek plaatsvindt in de eigen praktijk. Ten tweede de collaboratieve benadering, waarin betrokkenen, zoals onderwijspractici en -onderzoekers met verschillende achtergronden samenwerken. In zulke kleinschalige maar nauwe partnerschappen zit potentieel om tot verbeteringen te komen op maat van scholen (Waterreus & van der Heul, 2012). Het voorbeeld van promotiebeurzen voor leraren vormt een beleidsinitiatief dat concrete invulling geeft aan het BCP-model via de individuele benadering.

Promotiebeurzen voor leraren

Het idee om leraren in Nederland promotieonderzoek te laten uitvoeren werd in het verleden al enkele keren geopperd in beleidsadviezen. Zo stelde de Onderwijsraad (2003; 2011) dit voor om leraren te stimuleren tot kennisontwikkeling te komen vanuit hun eigen praktijkcontext. Veeleer dan onderwijsvernieuwingen top-down door te voeren was er een toegenomen beleidsbewustzijn om ze kleinschaliger en door leraren zelf te laten initiëren (Wubbels & van Tartwijk, 2017). Het groeiend draagvlak voor promotieonderzoek door leraren kwam er na het rapport van de Commissie Nationaal Plan Toekomst Onderwijswetenschappen (2011) in 2009 naar aanleiding van de vastgestelde beperkte aansluiting van onderzoek op de praktijk. Door de geringe benutting van onderwijsonderzoek was er meer aandacht nodig voor praktijkgerichte kennisontwikkeling en de professionalisering van leraren om die kennis effectief te kunnen inzetten. Om deze voorstellen uit te werken duidde het ministerie OCW twee kwartiermakers aan. Hun rapport bereidde een herordening van (de middelen van) het onderwijsonderzoek voor en pleitte voor de oprichting van een nieuwe landelijke organisatie waarin aandacht is voor valorisatie, verspreiding en implementatie (Coonen & Nijssen, 2011). Ook in het academisch debat viel het rapport te lezen als een kans om de gebrekkige verbinding in de kennisketen te herzien (Bulterman-Bos, 2012; Voogt et al., 2012; Wubbels & van Merriënboer, 2011).

In dit opzicht wordt sinds de Nederlandse en Vlaamse studies naar de kloof steeds vaker gepleit voor meer praktijkonderzoek door leraren in scholen (Zwart et al., 2010). Dergelijk praktijkonderzoek richt zich op de professionele ontwikkeling van leraren door hen bijvoorbeeld een stem te geven in veranderingsprocessen, het verbeteren van de onderwijs- en schoolpraktijk en het ontwikkelen van kennis over onderwijs in het algemeen (Jochems, 2012).

321

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

<https://doi.org/>

10.59302/0x9jwfb39

Niettemin blijft vooral dat laatste, belangrijke doel vaak afwezig (Zwart et al., 2015). Om dit aan te pakken verwijst Admiraal (2013) naar de term Academisch docentschap. Daarbij maken leraren kennis met een wetenschappelijke benadering van praktijkonderzoek, waarbij ze ook aandacht leren hebben voor de betekenis van de resultaten voor de kennisbasis van onderwijsonderzoek en voor de verspreiding daarvan. Eén manier waarop dit Academisch docentschap volgens hem vorm kan krijgen is via promotieonderzoek door leraren, mits scholen voorzien in een aantal ondersteunende voorwaarden zoals voldoende tijd en eigenaarschap, die eveneens gelden voor regulier praktijkonderzoek (Zwart et al., 2015).

De diverse beleidsontwikkelingen en maatschappelijke discussies leidden in 2012 tot de oprichting van het NRO, dat sinds juni 2023 een zelfstandige positie inneemt binnen de NWO. Het regieorgaan heeft als missie de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs te versterken door meer gerichtheid op wetenschappelijk onderzoek te introduceren in scholen. Om de dualistische structuur tussen onderzoek en praktijk te doorbreken zet het NRO in op samenwerking met praktijkpartners en vormt kennisbenutting een speerpunt. De oprichting ervan volgde buitenlandse voorbeelden. Zo kreeg in het Verenigd Koninkrijk de Education Endowment Foundation (EEF) de taak om resultaten van wetenschappelijk onderwijsonderzoek te ontsluiten en hertalen voor scholen en leraren. Deze initiatieven hebben gemeen dat ze *evidence-informed* onderwijs vooropstellen. Dit houdt in dat professionals zoals leraren en schoolleiders hun keuzes baseren op wetenschappelijke onderbouwing, maar zelf bepalen hoe ze deze kennis het best toepassen binnen hun praktijkcontext (Wubbels & van Tartwijk, 2017). De *evidence-informed* benadering erkent dus de dagelijkse praktijkkennis van professionals in het onderwijsveld en vervangt geleidelijk aan de *evidence-based* benadering voor beleid en praktijk. Hierdoor wint het perspectief van leraren aan belang. Deze combinatie van wetenschap en vakmanschap staat expliciet vermeld in de missie en strategie van het NRO.

Om tegemoet te komen aan haar missie treedt het NRO onder meer op als subsidieverstrekker. Eén van de middelen die het daarbij inzet, is het aanbieden van beurzenprogramma's voor leraren om promotie- of postdoonderzoek uit te voeren. Deze laten toe om deeltijds vrijgesteld te worden van een aanstelling op school. Een voorbeeld is de beurs Dudoc-Bèta, gericht op vakdidactisch onderzoek in de bètavakken voor eerstegraads leraren in het voortgezet onderwijs³. Een ander voorbeeld is de Promotiebeurs voor leraren, onder verantwoordelijkheid van de NWO, die openstaat voor zowel (school) vakinhoudelijk onderzoek als onderwijsonderzoek door leraren in het primair onderwijs, voortgezet, speciaal, middelbaar en hoger beroeps- onderwijs. Het initiatief, de wetenschappelijke verantwoording en de relevantie voor de praktijk ligt bij de aanvrager. Door het zelf indienen van onderzoeksvoorstellen krijgen leraren eigenaarschap en worden ze in staat om de betekenis ervan voor de

onderwijspraktijk eigenhandig in te schatten. Onderwijsvernieuwing die vertrekt van de leraar zelf komt de gedragenheid en bruikbaarheid van het onderzoek ten goede (Waterreus & van der Heul, 2012; Wubbels & van Tartwijk, 2017). De wetenschappelijke kwaliteit tijdens de deeltijdse aanstelling wordt gewaarborgd door de begeleiding van een universitair promotor.

Boundary crossing

Van leraren met een promotiebeurs wordt verwacht dat zij bijdragen aan het overbruggen van de kloof tussen onderzoeks- en praktijkcontext. Maar er kan verondersteld worden dat ze tijdens het vervullen van deze brugfunctie tegen een aantal uitdagingen of grenzen aanlopen (Bakx et al., 2014; Oolbekkink-Marchand et al., 2018). Hoewel meer algemene onderzoeksliteratuur wijst op de noodzaak van ondersteunende voorwaarden om onderzoek door leraren mogelijk te maken (Zwart et al., 2015), lijkt het scholen veelal te ontbreken aan een stimulerende cultuur. In de conceptualisatie van de onderzoek-praktijkrelatie wordt dikwijls een derde, mediërende context toegevoegd die erop gericht is om beide andere contexten te verbinden (Levin, 2013). Binnen deze context kunnen bewuste initiatieven worden opgezet, zowel door publiek gefinancierde organisaties zoals het NRO en de EEF, als door individuen zoals leraren of schoolleiders. Leraren met een promotiebeurs nemen de rol op van intermediair en bevorderen, volgens de idee van Academisch docentschap (Admiraal, 2013) kennisontwikkeling over onderwijs die ook voor anderen relevant is. Zo dragen ze bij tot een meer gelijkwaardige interactie tussen wetenschappelijk onderzoek gericht op theorievorming, en kennisontwikkeling vanuit diverse praktijkcontexten.

Individen die deelnemen aan twee gescheiden praktijken en de transfer van specifieke elementen proberen faciliteren en bewerkstelligen worden in literatuur over werkplekonderzoek vaak *boundary crossers* genoemd (Bakker & Akkerman, 2014). Het begrip grens staat centraal in het concept *boundary crossing* en dient metaforisch te worden opgevat. In hun reviewstudie omschrijven Akkerman en Bakker (2011: p. 133) het als: “grenzen zijn sociaal-culturele verschillen die leiden tot discontinuïteit in actie of interactie”. Ze benadrukken dat door de conceptualisering als *boundary crossing* de focus valt op uitwisseling in twee richtingen en het de nadruk legt op het feit dat het bedwingen van verschillen eveneens leerpotentieel met zich meebrengt. Om deze reden zijn de processen die zich afspelen op of over de grenzen interessant, niet alleen in de context van werkplekleren, maar ook bij leraren die promotieonderzoek uitvoeren.

Beurzenprogramma's voor leraren zijn al enkele malen voorwerp van onderzoek geweest. In deze studies steunt het onderzoek steeds op een theoretisch kader van *boundary crossing*, of wordt vertrokken vanuit eerdere onderzoeksresultaten die de koppeling met het kader expliciet maakten. Zo onderzochten Bakx et al. (2014) via interviews hoe zestien leraren in het Dudoc-

323

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

<https://doi.org/>

10.59302/0x9jwfb39

Bèta programma hebben bijgedragen aan het overbruggen van de onderzoek-praktijkkloof. Bijna alle leraren ervoeren verschillen tussen de contexten. Toch gaf de meerderheid aan erin geslaagd te zijn om het leerpotentieel te benutten door een rol op te nemen als intermediair, en expertise en materialen uit te wisselen. Hoewel empirisch onderzoek beperkt is, blijkt dat de gepercipieerde impact vooral ligt in de eigen onderwijspraktijk (Bakx et al., 2016). Deze succesvolle bijdrage aan professionele ontwikkeling ligt in lijn met resultaten van onderzoek door voltijdse leraren (Zwart et al., 2015). Impact op schoolontwikkeling lijkt, op kleinere schaal, ook aanwezig. Al is dit volgens Oolbekkink-Marchand et al. (2018; 2022) sterk afhankelijk van de samenhang tussen persoonlijke en contextuele factoren. Vaak is bijvoorbeeld een beperkte betrokkenheid van collega's een bepalende hinderende factor, wat aangeeft dat wetenschappelijke gerichtheid in scholen een blijvende uitdaging vormt. Hoewel al deze resultaten een geslaagde verbinding suggereren, wijzen Bakx et al. (2014) op de asymmetrie van *boundary crossing*. Doordat de verbindingen voornamelijk verlopen van de onderzoeks- naar de praktijkcontext, wordt de kennishiërarchie in het onderwijslandschap enigszins behouden.

Het algemeen beeld dat naar boven komt in deze studies bevestigt dat *boundary crossing* door leraren met promotieonderzoek leerpotentieel lijkt te hebben. Door het proces komt een dynamische interactie op gang tussen de onderzoeks- en praktijkcontext, wat uiteindelijk leidt tot profielen die kennis hebben van beide – essentieel voor bijvoorbeeld lerarenopleidingen. Gezien het nationale karakter van de beurzen, zijn zowel de bestudeerde leraren als de onderzoekers die het initiatief en de impact ervan onder de loep nemen actief in en vertrouwd met de Nederlandse context. De studies kunnen het debat over de toekomst van de beurzenprogramma's voeden met empirische gegevens. Toch moet worden opgemerkt dat het beleidsinitiatief ook internationaal van belang is, gezien de groeiende verschuiving naar *evidence-informed* beleid en praktijk. In het kielzog hiervan groeit ook de literatuur over *boundary crossing* en de rol die intermediairs, zoals leraren met een promotiebeurs, spelen in het dichterbij elkaar brengen van onderwijsonderzoek en -praktijk (Malin & Brown, 2020).

Ontwikkelingen in Vlaanderen

In Vlaanderen brachten de empirische bevindingen van Vanderlinde en van Braak (2010) een aantal zaken in beweging. Zo kwam er in de nasleep van het onderzoeksproject meer aandacht voor praktijkgericht onderzoek en werden professionele leergemeenschappen gestimuleerd. Maar hoewel deze pogingen enigszins dynamiek brachten in de relatie tussen onderwijsonderzoek en -praktijk, werd het voorbeeld uit Nederland niet gevolgd. Er bestaat in de Vlaamse onderwijscontext dus geen equivalent voor promotieonderzoek in het kader van een lerarenbeurs of het Dudoc-programma. Dat is een gemiste kans gezien de groeiende nood om de lineaire onderzoek-praktijkrelatie te doorbreken

en te evolueren naar meer gelijkwaardige dialoog in een “rijk ecosysteem” vooropgesteld door de Vlaamse Onderwijsraad (2024: p. 12).

Lerarenopleidingen vervullen traditioneel een belangrijke rol in de mediërende context. Het voorbije decennium was het de ambitie om aan Vlaamse universiteiten, via de oprichting van educatieve masteropleidingen voor leraren in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, de brug tussen onderwijswetenschap en praktijk verder te versterken (Vlaamse Regering, 2014). Maar universiteiten zijn niet altijd gericht op het incorporeren van praktijkkennis (Cochran-Smith & Lytle, 2009). In Vlaanderen lag de focus door het dominante RDD-model sterk op fundamenteel onderzoek, wat zich weerspiegelt in het personeelsbestand van lerarenopleidingen, waar vooral onderzoeksprofielen worden aangeworven. Nochtans is er in de mediërende context begrip nodig van zowel onderzoek als praktijk. Het binnenhalen van die voeling met het onderwijsveld gebeurt via praktijklectoren en stagebegeleiders. Aan universiteiten combineren zij vaak deeltijds werk in een school, maar nemen dan weer zelden een onderzoeksopdracht op. Dit terwijl van lerarenopleiders steeds meer verwacht wordt een onderzoekende houding door te geven aan toekomstige leraren (Vlaamse Onderwijsraad, 2024; Zwart et al., 2010). Door het ontbreken van een equivalent voor promotieonderzoek door leraren ontbreekt het in Vlaanderen in het algemeen aan profielen die voldoende kennis hebben van zowel de onderzoeks- als praktijkcontext.

Met de invoering van de educatieve masteropleidingen groeide binnen universitaire instellingen de nood om actieve onderwijsprofessionals te werven in die opleidingen en wetenschappelijk (praktijk)onderzoek te laten uitvoeren. Maar zonder regiewerk door de onderwijssoeverheid en specifieke subsidiekanalen met de nodige voorwaarden leidt dit echter tot ad hoc initiatieven die, los van elkaar, ontstaan binnen onderzoeksgroepen. Geïnspireerd door Dudoc-Alfa werden bijvoorbeeld fondsen vrijgemaakt aan de Vakgroep Geschiedenis van de Universiteit Gent voor een vakdidactisch promotietraject door deeltijdse leraren (Van Doorsselaere, 2023).

Net zoals in Nederland, valt ook in Vlaanderen een verschuiving naar *evidence-informed* beleid en praktijk op te merken. Zo adviseerde de in 2020 ingerichte Commissie Beter Onderwijs om een Kenniscentrum Onderwijs op te richten met als hoofddoelstelling de verbinding tussen wetenschappelijk onderzoek en de onderwijs- en klaspraktijk te versterken (Vlaamse Overheid, 2021). Met de oprichting van Leerpunt eind 2022 werd dit advies omgezet in een beleidsrealiteit. Geïnspireerd door gelijkaardige buitenlandse centra, zoals de EEF en het NRO, verzamelt het kenniscentrum relevant onderwijsonderzoek om een wetenschappelijke kennisbasis te ontwikkelen en vertalen naar scholen, waar lerarenteams zelf inschattingen maken over het gebruik ervan. Recent benadrukten beleidsadviserende instanties nogmaals die professionaliteit van leraren en de verwachtingen over hun *evidence-informed* deskundigheid

325

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

<https://doi.org/>

10.59302/0x9jwfw39

(Vlaamse Overheid, 2023; Vlaamse Onderwijsraad, 2024). Meer dan lippendienst, moet zo'n gerichtheid op en betrokkenheid bij wetenschappelijk onderzoek actief worden verspreid in het veld. Sterk gedragen door deelnemers in de Vlaamse focusgroepen schuiven Broekkamp et al., (2009: p. 319) het gebruik van "kartrekkers" naar voor die optreden als intermediair in scholen. (Promotie)onderzoek door leraren verbetert niet alleen de onderwijspraktijk, maar stimuleert dergelijke onderzoekende schoolcultuur en de benutting van wetenschappelijke kennis (Admiraal, 2013; Vrijnsen-de Corte, 2012). Gelet op de versnippering van initiatieven in Nederland voor de oprichting van het NRO, dient Leerpunt grip te krijgen op wat er zich in dit licht afspeelt in scholen en meer dynamiek te stimuleren in de onderzoek-praktijkrelatie door zelf een kader voor het BCP-model te scheppen.

Slot

De afschaffing van de beurzenprogramma's in Nederland vormde de concrete aanleiding van deze discussiebijdrage. Geruggesteund door bovenstaande onderzoeksresultaten en beleidsbedenkingen pleit ik voor het behoud (Nederland) en de inrichting (Vlaanderen) van promotieonderzoek door leraren. Het BCP-model heeft het potentieel om een waardevolle aanvulling te zijn op het traditionele, maar door een academisch beloningssysteem gericht op publiceren nog steeds gangbare RDD-model waarin onderzoeksagenda's grotendeels worden bepaald door wetenschappelijk onderwijsonderzoekers. Meer dan het doorbreken van een vlakke loopbaan, bieden de beurzenprogramma's vooral een stem aan leraren, door hen zelf te laten inschatten wat relevant is om te onderzoeken. De impact richt zich op de eigen onderwijspraktijk, wat bijdraagt aan professionele ontwikkeling, en potentieel biedt voor algemene kennisontwikkeling over onderwijs. Naast het verbeteren van het onderwijs – en idealiter het socialiseren van collega's in een onderzoekende houding, ontwikkelen ze bovendien zelf een hybride profiel met kennis van beide contexten, wat interessant is voor een rol als intermediair, zoals in lerarenopleidingen.

Dit pleidooi ligt in lijn met recente beleidsontwikkelingen. De toenemende aandacht voor *evidence-informed* beleid en praktijk in Nederland en Vlaanderen brengt een grotere belangstelling en erkenning voor het perspectief van leraren met zich mee. Enkel in een landschap waarin de professionaliteit van leraren ten volle wordt erkend, kunnen gedragen onderwijsinnovaties tot stand komen. Promotieonderzoek bevordert die gedragenheid door praktijkkennis te laten interageren met kennis ontwikkeld uit wetenschappelijk onderzoek. Onder de juiste ondersteunende voorwaarden kan het bijdragen aan meer dynamische en gelijkwaardige interactie tussen twee contexten die veelal gescheiden van elkaar opereren.

Noten

1. Zie de beleidsdocumenten van de Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prinsjesdag/miljoenennota-en-andere-officiële-stukken>
2. Zie de persmededeling: <https://www.nwo.nl/nieuws/nwo-schrappen-van-promotiebeurzen-voor-leraren-klap-voor-kwaliteit-van-het-onderwijs>
3. Dudoc-Bèta werd reeds in 2007 opgestart. Dudoc-Alfa en PostDoc VO GW worden georganiseerd door het Programmabureau Duurzame Geesteswetenschappen.

Literatuur

- Admiraal, W. (2013). *Academisch docentschap. Naar wetenschappelijk praktijkonderzoek door docenten*. Oratie. Universiteit Leiden.
- Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of Educational Research*, 81, 132-169. <https://doi.org/10.3102/003465431140443>
- Bakker, A., & Akkerman, S. F. (2014). Leren door boundary crossing tussen school en werk. *Pedagogische Studien*, 91, 8-23. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14192/15680>
- Bakx, A., Bakker, A., Koopman, M. & Beijaard, D. (2016). Boundary crossing by science teacher researchers in a PhD program. *Teaching and Teacher Education*, 60, 76-87. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.08.003>
- Bakx, A., Bakker, A. & Beijaard, D. (2014). Promotieonderzoek door docenten als brug tussen onderzoek en onderwijspraktijk en ter verbetering van de kwaliteit van het betaand onderwijs in het voortgezet onderwijs. *Pedagogische Studiën*, 91, 150-168. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14198/15686>
- Broekkamp, H. & van Hout-Wolters, B. H. A. M. (2006). *De kloof tussen onderwijs-onderzoek en onderwijspraktijk: een overzichtsstudie van problemen, oorzaken en oplossingen*. Amsterdam: Vossius Pers, Universiteit van Amsterdam.
- Broekkamp, H., Vanderlinde, R., van Hout-Wolters, B.H.A.M., & van Braak, J. (2009). De relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk verkend in Nederland en Vlaanderen. *Pedagogische Studiën*, 86, 313-320. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14418/15924>
- Bulterman-Bos, J.A. (2012). Wetenschap en vakmanschap en de toekomst van de onderwijs/leerwetenschappen. *Pedagogische Studien*, 89, 174-184. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14287/15763>
- Bulterman-Bos, J.A. (2023). *Het lerarentekort. Pleidooi voor vakmanschap*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Cochran-Smith, M., & Lytle, S. (2009). *Inquiry as Stance: Practitioner Research for the Next Generation*. Teachers College Press.
- Commissie Nationaal Plan Toekomst Onderwijswetenschappen (2011). *Nationaal Plan Onderwijs/leerwetenschappen*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Nationaal-Plan-Onderwijs-Leerwetenschappen-2011.pdf>

327

**PEDAGOGISCHE
STUDIËN**
[https://doi.org/
10.59302/0x9jwlf39](https://doi.org/10.59302/0x9jwlf39)

- Coonen, H. W. A. M. & Nijssen, A. J. (2011). Vakmanschap en meesterschap: onderwijsonderzoek voor en met de onderwijspraktijk. Den Haag: Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Wetenschap-en-Vakmanschap-Onderwijsonderzoek-voor-en-met-de-Onderwijspraktijk-2011.pdf>
- De Vries, B., & Pieters, J. (2007). De zin van conferenties, kennisgemeenschappen en kennisbewuste scholen in een gecraqueleerd onderwijsveld. *Pedagogische Studiën*, 48, 233-240. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14521/16006>
- Jochems, W. (2012). Onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk, once the twain shall meet! *Pedagogische Studiën*, 89, 411-416. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14308/15785>
- Levin, B. (2013). To know is not enough: Research knowledge and its use. *Review of Education*, 1(1), 2-31.
- Malin, J. & Brown, C. (2020), *The Role of Knowledge Brokers in Education: Connecting the Dots Between Research and Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429462436>
- Meijer, P. C., Oolbekkink, H. W., Meirink, J. A. & Lockhorst, D. (2012), Teacher Research in Secondary Education: Effects on Teachers' Professional and School Development, and Issues of Quality. *International Journal of Educational Research*, 57, 39-50. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2012.10.005>
- Onderwijsraad (2003). *Kennis van onderwijs: Ontwikkeling en benutting*. Den Haag: De Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2006). *Naar meer evidence-based onderwijs*. Den Haag: De Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2011). *Ruim baan voor stapsgewijze verbeteringen*. Den Haag: Onderwijsraad. <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2011/11/08/ruim-baan-voor-stapsgewijze-verbeteringen>
- Oolbekkink-Marchand, H., Leeferink, H. & Meier, P.C. (2018). Professionele ruimte van promoverende leraren: bijdragen aan professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling. *Pedagogische Studiën*, 95, 169-194. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14054/15514>
- Oolbekkink-Marchand, H., van der Want, A., Schaap, H., Louws, M. & Meijer, P. (2022). Achieving professional agency for school development in the context of having a PhD scholarship: An intricate interplay. *Teaching and Teacher Education*, 113, 103684. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103684>
- Van Doorsselaere, J. (2023). Over de metaforische kloof. Een reflectie vanuit een dubbelrol tussen onderzoek en praktijk. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* 2022-2023, 4, 280-287.
- van Schaik, P., Volman, M., Admiraal, W., & Schenke, W. (2018). Barriers and conditions for teachers' utilisation of academic knowledge. *International Journal of Educational Research*, 90, 50-63.
- Vandenbergh, R. (2005). Samenwerking onder-zoek en praktijk: mogelijkheden en grenzen. *Pedagogische Studiën*, 82, 262-274. <https://pedagogischestudien.nl/article/>

view/14599

- Vanderlinde, R., & Van Braak, J. (2007). *De relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk in Vlaanderen*. Brussel/Gent: viWTA/Vakgroep Onderwijskunde. <https://ist.vito.be/nl/pdf/rapporten/rapportonderwijs.pdf>
- Vanderlinde, R., & Van Braak, J. (2010). The Gap between Educational Research and Practice: Views of Teachers, School Leaders, Intermediaries and Researchers. *British Educational Research Journal*, 36(2), 299-316. <https://doi.org/10.1080/01411920902919257>
- Vlaamse Onderwijsraad (2007). *Advies ten gronde over onderwijsonderzoek*. Brussel. <https://www.vlor.be/adviezen/advies-ten-gronde-over-onderwijsonderzoek>
- Vlaamse Onderwijsraad (2024). *Onderwijs verrijkt door onderzoek. Toekomstgericht advies over onderwijsonderzoek in Vlaanderen*. Brussel. <https://www.vlor.be/adviezen/onderwijs-verrijkt-door-onderzoek>
- Vlaamse Overheid (2021). *Naar de kern: de leerlingen en hun leerkracht, Rapport van de Commissie Beter Onderwijs*. <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-10/RAPPORT-OK19%20oktober.pdf>
- Vlaamse Overheid. (2023). Prioriteit voor professionaliteit. Hedendaags personeelsbeleid met competente leraren, krachtige scholen en sterke schoolbesturen. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/rapport-commissie-van-wijzen.pdf>
- Vlaamse Regering. (2014). *Beleidsnota 2014–2019. Onderwijs*. Brussel. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/beleidsnota-2014-2019-onderwijs>
- Voogt, J., McKenney, S., Pareja Roblin, N., Ormel, B., & Pieters, J. (2012). De R&D functie in het onderwijs: drie modellen voor kennisbenutting en -productie. *Pedagogische Studiën*, 89, 338-349. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14305/15782>
- Vrijnsen-de Corte, M. (2012). *Researching the teacher researcher. Practice-based research in Dutch professional development schools*. Dissertatie. Eindhoven, Nederland: Technische Universiteit Eindhoven.
- Waterreus, I., & van der Heul, I. (red.) (2012). Stapsgewijze verbeteringen in het onderwijs en samenwerking tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk. *Pedagogische Studiën*, 89, 377-387. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14301/15778>
- Wubbels, T., & van Merriënboer, J.J.G. (2011). Naar duurzame onderwijswetenschappen. Reactie op het rapport Nationaal Plan Onderwijs/Leerwetenschappen van de Commissie de Graaf. *Pedagogische Studiën*, 88, 214-220. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14330/15827>
- Wubbels, T., & van Tartwijk, J. (2017). Evidence Informed Innovation of Education in the Netherlands: Learning from Reforms. In M. Eryaman, & B. Schneider (Eds.), *Evidence and Public Good in Educational Policy, Research and Practice*, 6. (pp. 125-142). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58850-6_7
- Zwart, R., Lunenberg, M., & Volman, M. (2010). Inleiding op het themanummer: onderzoekende leraren en leraren opleiders. *Pedagogische Studiën*, 87(4), 227-231. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14366/15860>
- Zwart, R.C., Smit, B., & Admiraal, W. (2015). Docentonderzoek nader bekeken: een review-studie naar de aard en betekenis van onderzoek door docenten. *Pedagogische Studiën*, 92, 131-148. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14164/15653>

329

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

[https://doi.org/
10.59302/0x9jwfw39](https://doi.org/10.59302/0x9jwfw39)

Auteur

Joris Van Doorsselaere is leraar en onderzoeker aan de Vakgroep geschiedenis van de Universiteit Gent.

Correspondentie: Joris Van Doorsselaere, Universiteitsforum (Ufo), Sint-Pietersnieuwstraat 35 BE-9000 Gent, België.

E-Mail: joris.vandoorsselaere@ugent.be

Abstract

PhD research by teachers: towards a more dynamic interaction between educational science and practice

The cutback announced in September 2024 for the Ministry of Education, Culture and Science (OCW) calls into question the subsidisation of scholarship programmes by the national research organisation of the Netherlands (NWO). This discussion paper reflects on the policy decision and argues the added value of PhD research by teachers. In the Netherlands and Flanders, there is increasing attention to *evidence-informed* policy and practice, leading to greater recognition of teachers' perspectives. PhD research by teachers is in line with this development by allowing them to decide for themselves what is relevant to investigate. Studies show that its impact is primarily directed at their own teaching practice, contributing to professional development and offering potential for broader knowledge development in education. Under the right supportive conditions, it can foster more dynamic and equitable interaction between educational research and practice, which often operate in separation from each other.

Keywords research-practice gap – PhD research – professional development – *boundary crossing* – *evidence-informed*

330

PEDAGOGISCHE
STUDIËN

[https://doi.org/](https://doi.org/10.59302/0x9jwf39)

10.59302/0x9jwf39

(102) 330-330